

## Η ίδρυση του Μυστρά Sir Steven Runciman, «Μυστράς: Βυζαντινή πρωτεύουσα της Πελοποννήσου»

/ [Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός](#)



### Ο Γουλιέλμος Βιλλαρδουίνος και η ίδρυση του Μυστρά

Ο Γουλιέλμος Βιλλαρδουίνος ήταν ο αδερφός του Γοδεφρείδου Β΄ και τον διαδέχτηκε στην ηγεσία του πριγκιπάτου μετά το θάνατό του το 1246. Είχε γεννηθεί στην Ελλάδα - στην Καλαμάτα- πιθανώς το 1211. Ήταν ένας καλοφτιαγμένος άνδρας και την ωραία του εμφάνιση χαλούσαν μόνο τα υπερβολικά πεταχτά δόντια του. Είχε ήδη αποδείξει ότι ήταν ένας εξάίρετος πολεμιστής, αλλά σαν διπλωμάτης υστερούσε σε σοφία από τον αδελφό του. Είχε ανατραφεί από Ελληνίδες τροφούς και Έλληνες υπηρέτες και μιλούσε τα ελληνικά σχεδόν με την ίδια ευχέρεια που μιλούσε και τα γαλλικά που ήταν η μητρική του γλώσσα. Θεωρούσε τον εαυτό του ότι ανήκε ολοκληρωτικά στη χώρα που γεννήθηκε. Πολλοί από τους αρχικούς αποίκους, όπως ήταν ο Όθων Ντελα Ρος, ηγεμόνας της Αθήνας, είχαν επιστρέψει σε μεγάλη ηλικία πίσω στην πατρίδα τους, στη Δύση. Για το Γουλιέλμο, η Αχαΐα ήταν η πατρίδα του• και όπως συνέβαινε με όλη του την οικογένεια, πιο ευτυχισμένος ήταν και αυτός στην La Cremonie. Η πρώτη ενέργεια του Γουλιέλμου σαν έγινε πρίγκιπας, ήταν να εξασφαλίσει την προστασία αυτής της αγαπημένης γωνιάς του Πριγκιπάτου. Τον εξόργιζε που η Μονεμβασιά βρισκόταν ακόμη σε ελληνικά χέρια. Οι Μονεμβασιώτες ήσαν

δραστήριοι πειρατές που λυμαίνονταν τα πλοία του• και το λιμάνι τους θα αποτελούσε ένα εξαιρετικά πρόσφορο τόπο απόβασης, αν οι Έλληνες ζητούσαν κάποτε να κατακτήσουν και πάλι την Πελοπόννησο. Προετοιμάστηκε προσεκτικά. Σε όλους τους υποτελείς του είχε μηνυθεί να στείλουν στρατεύματα, ενώ οι Βενετοί, που κι' αυτοί υπέφεραν από την πειρατεία των Μονεμβασιωτών, έστειλαν τέσσερα πλοία να αποκλείσουν το βράχο της Μονεμβασίας. Δεν έγινε προσπάθεια να καταλάβουν με έφοδο το φρούριο, αλλά ο αποκλεισμός γινόταν όλο και πιο στενός. Για τρία χρόνια οι Μονεμβασιώτες άντεξαν, φυλακισμένοι, «ως αηδόνι στο κλουβί», όπως γράφει και το Χρονικό του Μορέως.

Στο τέλος, όλα τα εφόδιά τους εξαντλήθηκαν. Οι μεγάλες δεξαμενές ήσαν άδειες, και είχαν φάει ακόμη και όλες τις γάτες και τα ποντίκια. Έτσι, λοιπόν, παραδόθηκαν. Τους επέβαλαν τιμητικούς όρους. Στους τρεις άρχοντες παραχωρήθηκαν κτήματα στην ηπειρωτική χώρα• και οι πολίτες απαλλάχτηκαν από κάθε στρατιωτική θητεία, εκτός από την περίπτωση που παρείχαν ναυτικές υπηρεσίες, οπότε και πληρώνονταν γι' αυτό.

Ενώ στη Μονεμβασία η πολιορκία συνεχιζόταν ακόμη, ο Γουλιέλμος ολοκλήρωσε την υποδούλωση των φυλών που ζούσαν ανυπότακτες στα βουνά, γύρω από την κοιλάδα της Σπάρτης. Χρειάστηκαν οχυρά για να διατηρηθεί η πειθαρχία. Η φρουρά στη Μονεμβασία, από τη στιγμή που θα την κυρίευαν, και η ενίσχυση του κάστρου στο Γεράκι θα μπορούσαν να αποτελέσουν στοιχεία εκφοβισμού των Τσακώνων. Για τον εκφοβισμό των Μανιατών υπήρχε ήδη το κάστρο του Πασσαβά. Αλλά ο Γουλιέλμος κατασκεύασε ένα οχυρό που ονομάσθηκε Μεγάλη Μάινα κοντά στην άκρη του ακρωτηρίου Ματαπά. Πρέπει να ειπωθεί ότι δεν στάθηκε δυνατόν να υποταχθούν οι Μανιάτες απόλυτα. Διορίσθηκε ένας Λατίνος επίσκοπος για τη Μάινα, αλλά μετά από μερικά χρόνια ταλαιπωρίας και φόβου που πέρασε, του δόθηκε η άδεια να κατοικεί μόνιμα στην Ιταλία.

Η πιο απειθάρχητη από τις φυλές ήταν αυτή των Σλάβων Μηλιγγών που ζούσαν στα απλησίαστα σχεδόν λαγκάδια του Ταϋγέτου, επικίνδυνα κοντάσε αυτή την ίδια τη Λακεδαίμονα. Για να τους προκαλέσει τρόπο και να εξασφαλίσει την προστασία του αγαπημένου του παλατιού, ο Γουλιέλμος αποφάσισε να κτίσει ένα κάστρο σε έναν από τους γειτονικούς λοφίσκους στους πρόποδες του Ταϋγέτου. Το έμπειρο βλέμμα του έπεσε σε έναν κωνικό λόφο που υψωνόταν κάπου δυο χιλιάδες πόδια πάνω από την πεδιάδα, γύρω στα τέσσερα μίλια νοτιοδυτικά από την πόλη. Προς τη δύση και το νότο, απότομοι γκρεμοί τον χώριζαν από την κύρια οροσειρά του Ταϋγέτου. Προς το βορρά και την ανατολή, οι πλαγιές ήσαν απότομες και μπορούσαν εύκολα να προστατευθούν. Από την κορυφή, η θέα απλωνόταν από τη μια πλευρά πάνω σε όλη την πεδιάδα του Ευρώτα• από την άλλη πλευρά έβλεπε προς τη καρδιά της οροσειράς, σε δυο μεγάλες χαράδρες. Ο δρόμος από την Καλαμάτα, που περνούσε από το στενό του Λαγκαδά, το μόνο πέρασμα από τη μια πλευρά της οροσειράς στην άλλη που ήταν κατάλληλο για το ιππικό, ξεπρόβαλλε στην πεδιάδα, λίγο προς τα βόρεια, και περνούσε σε μικρή απόσταση από τους

πρόποδες του λόφου. Ο λόφος ήταν γνωστός σαν Μυζιθράς, πιθανώς γιατί πίστευαν ότι έμοιαζε με ένα τοπικό τυρί που είχε το σχήμα κώνου. Η σύντμηση του ονόματος οδήγησε αργότερα στο όνομα Μυστράς ή Μυστρά. Ο λόφος αυτός ήταν ακατοίκητος αλλά στην κορυφή του υπήρχε ένα μικρό παρεκκλήσι αφιερωμένο - αναμφίβολα- στον Προφήτη Ηλία, τον προστάτη Άγιο των βουνών. Το μεγάλο κάστρο, που ο Γουλιέλμος έκτισε στην κορυφή του λόφου, ολοκληρώθηκε το 1249. Ήταν πολύ ικανοποιημένος με αυτό. Ήταν θαυμάσια τοποθετημένο ώστε να παρακολουθούνται προσεκτικά, διαρκώς, οι κινήσεις των Μηλιγγών, και συγχρόνως θα προστάτευε το παλάτι του στη La Cremonie.

### **Η κατάσταση στα ελληνικά κράτη**

Η διεθνής κατάσταση στην Ανατολή είχε αλλάξει πολύ από την εποχή του πατέρα του Γουλιέλμου. Η Λατινική Αυτοκρατορία της Κωνσταντινούπολης είχε φθάσει σε προχωρημένο στάδιο παρακμής. Ο αυτοκράτορας Βαλδουίνος Β΄ κατείχε λίγα εδάφη εκτός από το δικό του μερίδιο στην πρωτεύουσα και περνούσε πολύ από τον καιρό του ταξιδεύοντας στις αυλές της Ευρώπης, ικετεύοντας ελεημοσύνη από τους άλλους ηγεμόνες. Οι Βενετοί είχαν αρχίσει να αναρωτιούνται, αν θα άξιζε να κάνουν οποιαδήποτε προσπάθεια για τη διατήρηση του μεριδίου τους στην Κωνσταντινούπολη. Το βασίλειο του Μομφερρατικού στη Θεσσαλονίκη είχε παύσει να υπάρχει εδώ και πολύ καιρό. Το 1224, η πρωτεύουσά του είχε καταληφθεί από έναν από τους πρίγκιπες της οικογενείας των Αγγέλων της Ηπείρου.

Ο Γουλιέλμος της Αχαΐας, διοικητής της Πελοποννήσου και επικυρίαρχος τώρα μεγάλου μέρους της βόρειας Ελλάδας, ήταν ο σπουδαιότερος Φράγκος ηγεμόνας στη χριστιανική Ανατολή. Ο κύριος αντίπαλός του στην απόκτηση ισχύος ήταν η εξόριστη βυζαντινή Αυτοκρατορία με έδρα τη Νίκαια. Ο ικανός της αυτοκράτορας, ο Ιωάννης Βατάτζης, που πέθανε το 1254, στη διάρκεια των 32 ετών της βασιλείας του απέσπασε από το Βαλδουίνο Β΄ τις ασιατικές κτήσεις του και στη συνέχεια τις κτήσεις του στη Θράκη. Είχε προχωρήσει στη Μακεδονία και το 1246 κατέλαβε τη Θεσσαλονίκη από τους Αγγέλους. Αλλά η προσπάθειά του να καταλάβει την Κωνσταντινούπολη το 1236 είχε εμποδιστεί από την επέμβαση του Γοδεφρείδου Β΄ της Αχαΐας. Είχε πεθάνει αφήνοντας μια αυτοκρατορία περιτριγυρισμένη από πιθανούς εχθρούς - Τούρκους στην ανατολή, Βούλγαρους στο βορρά, Βενετούς στο κέντρο και από αναμφισβήτητους εχθρούς στα πρόσωπα του πρίγκιπα της Αχαΐας και των Αγγέλων της Ηπείρου.

Ηγεμόνας της Ηπείρου ήταν την εποχή εκείνη ο δεσπότης Μιχαήλ Β΄, ένας φιλόδοξος νόθος που είχε αποκτήσει δύναμη γύρω στα 1230. Φιλοδοξούσε να ανακαταλάβει την κληρονομιά των εξαδέλφων του στη Θεσσαλονίκη και ονειρευόταν να προελάσει προς τα ανατολικά και να καταλάβει την ίδια την Κωνσταντινούπολη, προτού ο αυτοκράτορας της Νικαίας μπορέσει να επέμβει. Αλλά πρώτα έπρεπε να τον απομακρύνει από τη Μακεδονία.

Στην άλλη πλευρά της Αδριατικής υπήρχε ένας άλλος ηγεμόνας,

πρόθυμος να επέμβει στα ελληνικά εδάφη. Ο μεγάλος αυτοκράτορας Φρειδερίκος Β' είχε καλλιεργήσει τη φιλία του με τον Ιωάννη Βατάτζη, καθώς ήταν και οι δύο θύματα της παπικής μακροχρόνιας έχθρας. Αλλά ο νόθος γιος του Μάνφρεντ, που είχε κληρονομήσει τις ιταλικές τουκτήσεις, άλλαξε την πολιτική του. Προσπάθησε να εξουδετερώσει την παπική εχθρότητα με το να γίνει ο υπέρμαχος του ευνοούμενου πελάτη των Παπών, του Βαλδουίνου Β'. Και αυτός είχε φιλοδοξίες να επεκτείνεται στις κτήσεις του στην άλλη πλευρά της Αδριατικής.

Ο Μιχαήλ της Ηπείρου ήταν ένας έξυπνος διπλωμάτης• και ανάμεσα στα θετικά στοιχεία που διέθετε περιλαμβάνονταν και δύο αξιαγάπητες θυγατέρες. Το 1258, μαθαίνοντας ότι ο Μάνφρεντ είχε πρόσφατα χηρεύσει, τού πρόσφερε το χέρι της πιο ωραίας, της Ελένης, μαζί με την Κέρκυρα και τρεις πόλεις της Αλβανίας σαν προίκα της. Τον ίδιο καιρό, η άλλη κόρη, η Άννα, προσφέρθηκε στο Γουλιέλμο της Αχαΐας, που ήταν κι αυτός την εποχή εκείνη χήρος. Την προίκα της θα αποτελούσαν εδάφη στη Θεσσαλία. Και οι δύο προσφορές έγιναν αποδεκτές• και οι δύο γαμπροί υποσχέθηκαν να βοηθήσουν τον Μιχαήλ ενάντια στην Αυτοκρατορία της Νικαίας. Η στιγμή ήταν πρόσφορη. Ο γιος και διάδοχος του Ιωάννη Βατάτζη, ο Θεόδωρος Β', είχε πεθάνει το 1258, αφήνοντας το θρόνο σε ένα παιδί• και στη Νίκαια φιλονικούσαν για την αντιβασιλεία. Η ανάδειξη σε αντιβασιλέα και στη συνέχεια σε αυτοκράτορα ενός ικανού αλλά αδίστακτου ευγενούς, του Μιχαήλ Παλαιολόγου, δεν ήταν αρεστή σε όλους.

### **1259 Η μάχη της Πελαγονίας**

Αυτές οι πολιτικές ίντριγκες έμοιαζαν να είναι άσχετες με την κοιλάδα της Σπάρτης• αλλά από τη δική τους έκβαση επρόκειτο να καθορισθεί το πεπρωμένο του Μυστρά, σε ένα πεδίο μάχης στη βόρεια Μακεδονία. Ο Μιχαήλ της Ηπείρου συγκέντρωσε το στρατό του νωρίς το καλοκαίρι του 1259. Ο Μάνφρεντ έστειλε τετρακόσιους από τους πιο καλούς γερμανούς ιππότες του, και ο Γουλιέλμος της Αχαΐας ήρθε αυτοπροσώπως με όλους τους άρχοντές του και τους επιστρατευθέντες του Πριγκιπάτου. Μια ομάδα Βλάχων έφερε ο γιος του Μιχαήλ, ο Ιωάννης, που είχε παντρευτεί την κόρη ενός Βλάχου άρχοντα.

Αρχηγός του αντίπαλου στρατού ήταν ο Ιωάννης Παλαιολόγος, αδελφός του νέου αυτοκράτορα Μιχαήλ. Ήταν ένας άξιος στρατηγός που είχε ήδη πραγματοποιήσει μια νεπιτυχημένη εισβολή στην Ήπειρο• και ήταν έμπειρος στη βυζαντινή τέχνη της δημιουργίας διαφωνιών στο εσωτερικό του εχθρικού στρατοπέδου. Το στρατό του αποτελούσαν Έλληνες πεζικάριοι και ένας αριθμός μισθοφορικών στρατευμάτων από Τούρκους, Σέρβους και ελαφρύ ιππικό Κομάνων τοξοτών από τις Στέπες καθώς και μερικοί Γερμανοί ιππότες κάτω από την αρχηγία του δούκα της Κορινθίας. Σε μέγεθος ήταν μικρότερος από το στρατό των συμμάχων, αλλά είχε το προτέρημα ότι υπάκουε σ' έναν μόνο αρχηγό.

Οι στρατοί συναντήθηκαν στην πεδιάδα της Πελαγονίας, κοντά στο

Μοναστήρι. Την παραμονή της μάχης ο Ιωάννης Άγγελος παραπονέθηκε στον πρίγκιπα Γουλιέλμο ότι ένας από τους Φράγκους αρχηγούς είχε προσβάλει τη γυναίκα του. Δεν έλαβε ικανοποίηση και γι' αυτό αποφάσισε να αποσύρει τους Βλάχους του. Το είπε στον πατέρα του που σκέφθηκε ότι θα ήταν φρόνιμο να ακολουθήσει το παράδειγμά του. Το επόμενο πρωί, ο πρίγκιπας Γουλιέλμος και τα στρατεύματά του και οι Γερμανοί ιππότες του Μάνφρεντ βρέθηκαν να πολεμούν χωρίς τους Ηπειρώτες συμμάχους τους. Πολέμησαν καλά, αλλά τώρα πια οι αντίπαλοί τους τούς ξεπερνούσαν σε αριθμό και σε δυνατότητα ελιγμών. Μέσα σε λίγες ώρες κατατροπώθηκαν και οι αρχηγοί τους φονεύθηκαν ή πιάστηκαν αιχμάλωτοι. Ο πρίγκιπας Γουλιέλμος προσπάθησε να διαφύγει μεταμφιεσμένος. Τον ανακάλυψαν κρυμμένο κάτω από ένα δέμα άχυρα μέσα σε έναν αχερώνα και τον αναγνώρισαν από τα πεταχτά του δόντια.

Η μάχη της Πελαγονίας έδωσε τέλος στις μεγάλες φιλοδοξίες των Αγγέλων της Ηπείρου. Ντρόπιασε το Μάνφρεντ και συνέβαλε στην πτώση του επτά χρόνια αργότερα. Αλλά το Πριγκιπάτο των Βιλλαρδουίνων στην Αχαΐα ήταν αυτό που υπέφερε περισσότερο. Όταν τα νέα έφτασαν στην Πελοπόννησο, η πριγκίπισσα Άννα δέχθηκε τη συμβουλή των λίγων βαρόνων που είχαν εναπομείνει και έστειλε ανθρώπους της στη γαλλική Αυλή να ζητήσουν από τον Γκυ ντε λα Ρος, το δούκα της Αθήνας, να επιστρέψει για να αναλάβει τη διοίκηση του Πριγκιπάτου. Η προδοσία του απέναντι στον πρίγκιπα συγχωρέθηκε. Ο Γκυ φρονηματισμένος από τη διαβίωση για πολλούς μήνες με την αυστηρή συντροφιά του Αγίου Λουδοβίκου που τού είχε δώσει τον τίτλο του δούκα της Αθήνας, εκτέλεσε την αποστολή του επιδεικνύοντας ικανότητα και διπλωματικότητα, έως ότου επέστρεψε ο πρίγκιπας από την αιχμαλωσία.

Στο μεταξύ, ο πρίγκιπας και οι βαρόνοι του είχαν οδηγηθεί στην Αυλή του Μιχαήλ Παλαιολόγου στη Νίκαια. Εκεί τους συμπεριφέρονταν με τιμές και ο Γουλιέλμος απέκτησε τη συμπάθεια του αυτοκράτορα και των αυλικών του εξ αιτίας της ευχέρειας που είχε στην ελληνική γλώσσα. Αλλά ήσαν πολύ περιορισμένοι. Στην αρχή, οι όροι του αυτοκράτορα για την απελευθέρωση των αιχμαλώτων του ήσαν ότι θα έπρεπε να παραχωρηθεί σ' αυτόν ολόκληρο το Πριγκιπάτο. Σε αντιστάθμισμα θα έδινε στον πρίγκιπα και τους σπουδαιότερους βαρόνους του χρήματα, για να αποκτήσουν μεγάλα περιουσιακά κτήματα στη Γαλλία. Ο πρίγκιπας Γουλιέλμος αρνήθηκε την πρόταση, εξηγώντας ότι το Πριγκιπάτο δεν ήταν δικό του, για να μπορεί να το χαρίσει. Ο πατέρας του το είχε κατακτήσει μονάχα σαν αρχηγός ορισμένων αρχόντων της ίδιας τάξης με αυτόν και δεν θα μπορούσε να διαθέσει κανένα από τα εδάφη του χωρίς τη συμφωνία των κληρονόμων τους. Είναι αμφίβολο αν ο Μιχαήλ σκέφτηκε ποτέ σοβαρά την προσάρτηση ολόκληρης της Πελοποννήσου• θα του είχε προσθέσει υπερβολικά πολλά προβλήματα. Στο μεταξύ, καθώς οι Άγγελοι είχαν ταπεινωθεί και ο πρίγκιπας της Αχαΐας ήταν υπό την εξουσία του, και καθώς οι Βενετοί είχαν αντιμετωπιστεί με μια συμμαχία που ο Μιχαήλ σύναψε με τους Γενουάτες, τα

στρατεύματά του κατόρθωσαν το 1261 να καταλάβουν την Κωνσταντινούπολη, ενώ ο Λατίνος αυτοκράτορας τρεπόταν σε φυγή μπροστά στα μάτια τους.

Ο πρίγκιπας Γουλιέλμος και οι βαρόνοι του οδηγήθηκαν να παρακολουθήσουν την τελετή της εισόδου του Βυζαντινού αυτοκράτορα στην ιστορική πρωτεύουσά του. Από αυτή τη θέση ισχύος, ο Μιχαήλ πρότεινε τώρα λιγότερο μεγαλεπήβολους αλλά πιο έξυπνους όρους. Αφού ζήτησε το Ναύπλιο και το Άργος και τού δόθηκε η απάντηση ότι ήταν φέουδα του δούκα της Αθήνας και ότι ο Γουλιέλμος δεν τα εξουσίαζε, υποσχέθηκε στο Γουλιέλμο και σε όλους τους βαρόνους του την απελευθέρωσή τους, με τον όρο ότι θα τού έδιναν τα τρία φρούρια: της Μονεμβασίας, της Μάινας και του Μυστρά.

Στην περίπτωση αυτή δεν υπήρχαν συνταγματικά εμπόδια. Και τα τρία φρούρια βρίσκονταν σε μια επαρχία που ο πατέρας του Γουλιέλμου είχε καταλάβει και διατηρήσει σαν προσωπική του ιδιοκτησία. Ο ίδιος ο Γουλιέλμος είχε καταλάβει τη Μονεμβασία και είχε κτίσει τα κάστρα της Μάινας και του Μυστρά. Ο Γουλιέλμος αποδέχθηκε τους όρους, με την προϋπόθεση ότι θα συμφωνούσε η Κούρτη του Πριγκιπάτου. Ο ανεψιός του Γοδεφρείδος ντε Μπρυγιέρ, άρχοντας της Καρύταινας, στάλθηκε από τον αυτοκράτορα να γνωστοποιήσει τους όρους στην πριγκίπισσα και την Κούρτη του Πριγκιπάτου. Η Κούρτη συνήλθε στο Νύκλι αργά το καλοκαίρι του 1261. Ήταν γνωστή σαν το Κοινοβούλιο των Κυριών, γιατί όλα τα μέλη της ήταν γυναίκες των αιχμαλώτων αρχόντων ή χήρες αυτών που είχαν πέσει στη μάχη, εκτός από δύο ηλικιωμένους άνδρες και το Γοδεφρείδο ντε Μπρυγιέρ και το δούκα της Αθήνας. Ο δούκας Γκύ ντε λα Ρος βρισκόταν σε δύσκολη θέση. Τον εξυπηρετούσε να παραμείνει αιχμάλωτος ο πρίγκιπας Γουλιέλμος και ο καθένας το γνώριζε. Αλλά φαίνεται ότι πραγματικά φοβόταν τις στρατηγικές συνέπειες από την παραχώρηση των κάστρων. Υποστήριξε ότι οι όροι έπρεπε να απορριφθούν. Ο αυτοκράτορας σίγουρα θα άφηνε ελεύθερο τον πρίγκιπα, αν συγκεντρωνόταν ένα αρκετά μεγάλο ποσό λύτρων και θα έβαζε σαν εγγύηση το Δουκάτο του γι' αυτό. Αλλά ο Γοδεφρείδος ντε Μπρυγιέρ υπέδειξε ότι η εξαγορά με λύτρα της ελευθερίας καθενός από τους άρχοντες θα σήμαινε μια αργή και δαπανηρή διαδικασία. Οι όροι εξασφάλιζαν την απελευθέρωση όλων τους. Οι αρχόντισσες, με την πριγκίπισσα που προέδρευε επικεφαλής τους, ψήφισαν υπέρ της επιστροφής των ανδρών τους σ' αυτές. Ο Γοδεφρείδος στάλθηκε πίσω μεταφέροντας την απάντησή τους για την αποδοχή των όρων και έχοντας μαζί του δύο νεαρές αρχόντισσες που προοριζόνταν για όμηροι.

Αργά το φθινόπωρο, ο Γουλιέλμος Βιλλαρδουίνος επέστρεψε στο Πριγκιπάτο του μαζί με τους ευγενείς του, αφού προηγουμένως ορκίστηκε υποταγή στον αυτοκράτορα και έγινε νονός ενός από τους γιους του. Σύντομα τον ακολούθησαν αξιωματούχοι του αυτοκράτορα, στους οποίους παρέδωσε τα τρία φρούρια, σύμφωνα με την υποχρέωση που είχε αναλάβει. Το έμβλημα του οίκου των Παλαιολόγων, ο δικέφαλος αετός, κυμάτισε ξανά πάνω από τη Μονεμβασία, και για πρώτη φορά πάνω από τη Μάινα και πάνω από το κάστρο του Μυστρά,

στην κορυφή του λόφου.

**Πηγή:** [vizantinaistorika.blogspot.gr](http://vizantinaistorika.blogspot.gr)

-